

NO TELPAS UZ VIETU: ALTERNATĪVO KULTŪRVIETU ATTĪSTĪBAS PRIEKŠNOSACĪJUMI

Brunis Mārtiņš Ķibilds

ALTERNATĪVĀ KULTŪRVIETA, FUNKCIONĀLĀ DAUDZVEIDĪBA, PĀRVALDĪBA

Alternatīvās kultūrvietas Rīgā laika gaitā sev ir piesaistījušas lielu uzmanību, kalpojot kā neformālas “trešās vietas”, kur cilvēkiem pulcēties un socializēties, veidojot kopienas sajūtu. Taču to attīstībā ir novērota nevienmērīgs izvietojums, ierobežojot pieejamību, it īpaši ārpus Rīgas vēsturiskā centra. Pētījuma mērķis ir caur pilsētplānošanas teorijas analīzi un citu pilsētu pārvaldības piemēru apkopošanu apzināties alternatīvo kultūrvietu attīstības priekšnosacījumus, lai izvirzītu priekšlikumus, kā veicināt to plašāku ģeogrāfisko pieejamību. Starp priekšlikumiem ir izvirzīta nepieciešamība veidot blīvu gājēju savienojumu tīklu, vēsturiskās apbūves saglabāšana, blīvas daudzfunkcionālas apbūves attīstība tuvējā apkārtnē.

IEVADS

Alternatīvās kultūrvietas (kultūrkafejnīcas, kultūrbāri, klubi) Rīgā laika gaitā sev ir piesaistījušas lielu uzmanību, kalpojot kā neformālas “trešās vietas”, kur cilvēkiem pulcēties un socializēties, veidojot kopienas sajūtu. Tās bieži kalpo arī kā vieni no pirmajiem attīstības katalizatoriem degradētās teritorijās (piemēram, klubs “Piens”, krogs “Brūzis manufaktūra”, grāmatnīca/bārs “Bolderāja” u.c.), it īpaši pēdējā desmitgadē, kad tās aizvien vairāk ir izplatījušās ārpus savas tradicionālās apkaimes (Vecrīgas) uz citām pilsētas apkaimēm. Alternatīvo kultūrvietu attīstībā ir novērojami vairāki priekšnosacījumi, kas ir ietekmējuši to izvietojumu. Tās parādās salīdzinoši vēsturiska rakstura apbūvē, galvenokārt atkārtoti izmantojot telpas kādreizējās industriālās teritorijās, kas ierobežo šādu kultūrvietu pieejamību dzīvojamajās apkaimēs ārpus Rīgas vēsturiskā centra, lai gan tur dzīvo lielākā daļa pilsētas iedzīvotāju. Vienlaikus jaunas teritoriju attīstības ieceres (“Sporta 2” kvartāls, “Rīga Waterfront” u.c.) rada potenciālu risku samazināt esošo kultūrvietu pieejamību, daudzveidību savā apkārtnē, aizstājot neformālas pulcēšanās vietas ar sterilu, ģentrificētu un monofunkcionālu vidi, kā tas jau ir novērots citās Eiropas pilsētās.

Laika gaitā aizvien vairāk pašvaldību, tostarp Rīga, ir pievērsušās jautājumiem par alternatīvām kultūrvietām, cenšoties risināt naktsmiera, apmeklētāju drošības un citus jautājumus vai simboliski atzīstot jau attīstījušās kultūrvietas (Enģelis, 2025). Tomēr maz pievērsta uzmanība alternatīvo kultūrvietu veicinošiem priekšnoteikumiem, kas stimulētu to daudzveidību un ģeogrāfisko pieejamību. Rīgas dome pašreiz īsteno Apkaimju centru attīstības programmas, kur kā viena no galvenajām prioritātēm ir noteikta “daudzveidīga un autentiska kultūrvide” (Rīgas valstspilsētas pašvaldības Pilsētas attīstības departaments, 2023).

Pētījuma mērķis ir identificēt alternatīvo kultūrvietu attīstības priekšnosacījumus, izvirzīt priekšlikumus, kā veicināt to plašāku ģeogrāfisko pieejamību. Lai izpildītu mērķi, tiek izvirzīti uzdevumi:

1. analizēt pilsētplānošanas teoriju par alternatīvo kultūrvietu veicinošiem un ierobežojošiem pilsētībūvnieciskiem aspektiem;

2. apkopot citu pilsētu pašvaldību alternatīvo kultūrvietu veicinošos pārvaldības piemērus;

3. sastādīt vairākus priekšlikumus, balstoties uz literatūras analīzi un citu pilsētu pārvaldības labās prakses labās prakses piemēriem.

Alternatīvās kultūrvietas rakstā ir definētas kā maza vai vidēja izmēra neatkarīgo attīstītāju veidotas socializēšanās vietas (kultūrkafejnīcas, kultūrbāri, klubi u.c.), kas pilda “trešās vietas” funkciju un regulāri vai neregulāri rīko kultūras pasākumus savās telpās.

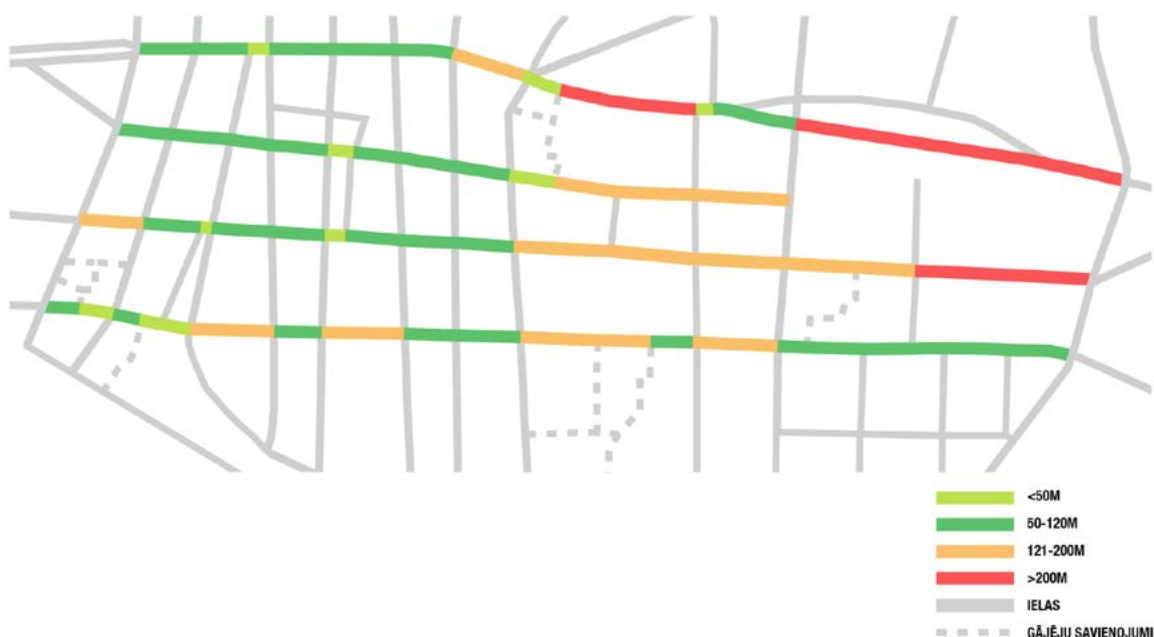
PRIEKŠNOSACĪJUMI ALTERNATĪVAJĀM KULTŪRVĪETĀM NO PILSĒTPLĀNOŠANAS TEORIJAS

Viena no pilsētplānošanas teorijas klasikēm ir Džeina Džeikobsa, kas savā grāmatā “Lielo Amerikas pilsētu nāve un dzīve” (1961) izceļ konkrētus principus, kas veicina dzīvīgu pilsētvidi un ir attiecināmi arī uz labvēlīgiem apstākļiem alternatīvajām kultūrvietām. Viņas idejas par *cilvēkcentrētu*, funkciju ziņā daudzveidīgu un gājējam pievilcīgu pilsētvidi ir ļoti aktuālas arī mūsdienā Rīgā, kas lielākoties plānota pēc modernisma principiem un joprojām piedzīvo šādas plānošanas sekas.

Viens no Džeikobsa pamatprincipiem pilsētvidē ir **īsi kvartāli ar blīvu ielu un gājēju savienojumu tīklu** (vēlams vismaz ik pēc 400 pēdām – 122

metriem) (Jacobs, 1961). Ja posmi starp savienojumiem kļūst garāki, pilsēta tiek sašķelta izolētās ielas telpās. To var lieliski novērot Rīgas centrā, kur tā rietumu daļā biežais šķērsielu un gājēju savienojumu skaits (apmēram ik pēc 100 metriem) sekmē cilvēku pārvietošanos un ļauj uzturēt daudzveidīgu ielas telpu ar plašu ekonomisko un sociālo aktivitāšu klāstu. Posmā uz austrumiem no Matīsa ielas attālumam starp šķērsielām palielinoties, aktivitāšu klāsts gar ielu būtiski sarūk, un šo posmu raksturo lielmēroga monofunkcionāla apbūve, piemēram, Vidzemes tirgus, “Laima” šokolādes ražotne, Barona kvartāls.

Vienlaikus plašām monofunkcionālām teritorijām palielinās potenciāls, kad teritorijas tiek atvērtas publikai, radot jaunu starpkvartālu savienojumu tīklu, kas vairākkārt kalpojis par mugurkaulu vairāku alternatīvo kultūrvietu (Tallinas ielas kvartāls, “Sporta 2” kvartāls, VEF kvartāls u.c.) attīstībai. Džeina Džeikobsa uzsver nepieciešamību savienojumiem starp ielām būt daudzveidīgiem un dažādu maņu stimulējošiem, lai veiksmīgi piesaistītu cilvēkus (Jacobs, 1961). Savukārt arhitekts Kristofers Aleksandrs savā grāmatā “*A pattern language: towns, buildings, construction*” akcentē vajadzību pārāk nenošķirt gājēju savienojumus no autotransporta, jo lielākā cilvēku aktivitāte noris vietās, kur saskaras dažādi transporta veidi, bet pārāk liela nošķiršana mazina savienojuma potenciālu (Alexander et al., 1977).

1. shēma. Rīgas vēsturiskā centra kvartālu garumu analīze

Būtiska kultūrvietu potenciāla attīstībai ir **apkaimes daudzfunkcionalitāte un blīva cilvēku koncentrācija**, nodrošinot dažādu un daudzus lietotāju (vietējo iedzīvotāju, darbinieku, studentu, tūristu) līdzaspastāvēšanu publiskajā ārtelpā dažādos diennakts laikos. Teritorijas ar zemu iedzīvotāju blīvumu ir spējīgas uzturēt tikai vienīgi funkcijas, kuras ikdienā pieprasa lielākais vairākums, tikmēr blīva apbūve nodrošina apmeklētāju skaitu un daudzveidību, kas ir svarīgi alternatīvo kultūrvietu un citu, bieži vien eksperimentālu, jauno projektu izdzīvošanai (Jacobs, 1961). Kā neveiksmīgi piemēri šajā kontekstā minami jaunattīstītie biroju kvartāli, piemēram, Mūkusalas biznesa centrs, kas pēc darba laika beigām ir nosacīti tukši, un to tuvumā trūkst alternatīvu kultūrvietu. Vienlaikus funkciju daudzveidības efekts ir sevi pastiprinošs, jo veiksmīga kultūrvietas apkaime piesaista vairāk dažādus cilvēkus, kas citādi tur neuzturētos, un tas savukārt rada piedāvājumu jaunām kultūrvietām (Jacobs, 1961). Tas izskaidro to, kāpēc apkaimēs ar jau esošām vairākām alternatīvajām kultūrvietām, piemēram, Āgenskalnā, rodas arvien jaunas (piemēram, šogad ir tapis Hāgensberga pagalmi), bet blakus apkaimēs – Zasulaukā vai Dzirciemā alternatīvo kultūrvietu nav.

Reti kad kultūrvietas eksistē patstāvīgi un laika gaitā veiksmīgās vietās notiek **grupēšanās**. 2010. gadā kluba “Piens” dibināšana tolaik pamestajā K. K. fon Stricka villas teritorijā uzsāka līdzīga veida attīstību, piesaistot cilvēkus apkārtnē vakara stundās un brīvdienās. Tādā veidā kultūrvietas kļuva par vienu no būtiskākajām apkārtnes funkcijām, kas arī atspoguļojās citu apkārtnē kafejnīcu un veikalu attīstībā (Drazdovska, 2024). Kādreizējā kluba “Piens” dibinātājs un kvartāla apsaimniekotājs Mārtiņš Mielavs kā vienu no galvenajiem turpmākās kvartāla attīstības mērķiem noteica kopstrādes telpu un citu jaunu funkciju ieviešanu, sakot “ka mājai būtu jādzīvo 24 stundas diennaktī, ņemot vērā tās izmēru” (Drazdovska, 2024). Kultūras kvartālā “Lastādija”, “Sporta 2” kvartālā un citās vietās ir novērojama kultūrvietu attīstība līdztekus dažādām kultūras un radošām iestādēm – mākslas galerijām un/vai muzejiem, ļaujot vienai otru papildināt.

Nozīmīgs faktors alternatīvo kultūrvietu attīstībā apkaimē ir **ēkas ar atšķirīgu vecumu un stāvokli** (Jacobs, 1961). Ja apkaimē ir tikai salīdzinoši jauna apbūve, tajā var pastāvēt tikai pakalpojumi, kas ir spējīgi uzturēt apbūves

augstās izmaksas, tāpēc šādās vietās pārsvarā parādās standartizētas uzņēmumu ķēdes ar augstu apgrozījumu, bet ne kultūrvietas, kas nevar tik pārliecinoši garantēt stabilus ienākumus (Jacobs, 1961). Šeit interesanti pieminēt, ka, piemēram, “Amazon”, “Google” un citi pasauleslaveni uzņēmumi savu darbību sāka, strādājot no garāžām, kuru zemās izmaksas deva brīvību eksperimentēt ar jaunām idejām bez liela finansiālā riska (Meisenzahl, 2020). Vēl apbūve kalpo kā līdzīgs katalizators jaunu kultūrvietu konceptu testēšanai, uzņemoties zemāku risku, kā arī dod daudz lielāku brīvību izvēlēties atbilstošās telpas nepieciešamajai funkcijai, laika gaitā palielinot vietas pievilcību. Daudzveidīgu kultūrvietu klāstu ir visgrūtāk attīstīt uz zemes bez jebkādas vēsturiskās apbūves un konteksta, tādēļ attīstītājiem ir ļoti svarīgi saglabāt un integrēt veco apbūvi nevis tikai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai vai unikālas identitātes radīšanai, bet, lai neierobežotu ekonomisko un sociālo aktivitāšu klāstu tikai ar to, kas var izdzīvot jaunā apbūvē.

ALTERNATĪVO KULTŪRVĪETU PĀRVALDĪBA

Socioloģe un pilsētpētniece Šerona Zukina (Zukin, 2010) kritizē Džeikobsas pieeju daudzveidības saglabāšanā, kas aprobežojas ar fizisko vidi, neņemot vērā ekonomiskos un kulturālos faktorus, kas sākot ar 20. gs. otro pusi veicināja vairāku apkaimju ģentrifikāciju, standartizāciju, samazinot to funkcionālo un sociālo daudzveidību. “Lai gan viņa atbalstīja dažādu vecumu ēku līdzaspastāvēšanu, kas nodrošinātu zemas ires cenu,” raksta Zukina, “viņa nesaprata, kā vēsturiskās fiziskās struktūras, lofta tipa ēkas un četru un piecu stāvu rindu māju saglabāšana radītu vērtīgu tirgus preci, ko tikai retais ilgtermiņa iedzīvotājs vai veikala īpašnieks spētu atļauties” (Zukin, 2020). Zukina uzskata, ka Džeikobsa bija pārāk kritiska pret publiskās pārvaldības spējām veicināt un nosargāt pilsētu daudzveidību, kas aprobežoja viņas analīzi.

Lielā apmeklētāju un pasākumu dēļ alternatīvo kultūrvietu pārvaldības tēma savijas ar nakts ekonomikas (naktsdzīves) pārvaldības praksi, tāpēc ir būtiski apskatīt dažādu pašvaldību pārvaldības praksi, apskatot veidus, kā veicināt alternatīvo kultūrvietu attīstību. 2014. gadā Viktorijas štats Austrālijā un dažus gadus vēlāk Sanfrancisko, Londonā un citas pilsētas ieviesa tā saucamo “pārmaiņu aģentu” (*agent*

of change – angļu val.) principu, lai cīnītos pret straujo kultūrvieta izzušanu (Sound Diplomacy, 2019). “Pārmaiņu aģents” kā pašvaldības regulējoša institūcija darbojas kā mediators starp dažādām iesaistītajām pusēm, lai censtos atrast kompromisus, piemēram, izvirzot nosacījumus attīstītājiem ap esošām kultūrvietām, lai īstenotu skaņas izolācijas un citus pasākumus, mazinot potenciālos konfliktus, kas varētu apdraudēt kultūrvieta. Piemēram, Viktorijas štata valdība izstrādāja finansiālā atbalsta mehānismu skaņas izolācijas pasākumu ieviešanai ēkām ar atzītu kultūrvēsturisko nozīmi. Ieviestās “pārmaiņu aģenta” institūcijas tika vērtētas pozitīvi, palīdzot sekmēt kultūrvieta noturību ar savlaicīgu teritoriju attīstības plānošanu un dažādu iesaistīto pušu uzsklausīšanu.

No visām Baltijas galvaspilsētām visvairāk nakts ekonomikas attīstībai pievērsusies Viļņa, kur kopš 2023. gada aktīvi darbojas jaunizveidotais Viļņas nakts birojs (*Vilniaus naktinis biuras* – lietuviešu val.), kura viens no galvenajiem darbības virzieniem ir starpniecība starp iedzīvotājiem, nevalstiskajām organizācijām, uzņēmējiem un attīstītājiem un citām iesaistītajām pusēm pēc “pārmaiņu aģenta” principa (*Vilniaus naktinis biuras*, 2023). Vēl viena nozīmīga Viļņas nakts biroja iniciatīva ir “Dainykla” (ieviesta 2025. gadā), kas ļauj alternatīvām kultūrvietām reizi gadā pieteikties finansējumam īrei, skaņas izolācijai un citiem pasākumiem ar mērķi stimulēt plašāku kultūrvieta daudzveidību. Alternatīvām kultūrvietām, kas vēlas pieteikties finansējumam, jāizpilda vairākas prasības, piemēram, jāriko vismaz 50 kultūras pasākumi gadā, jāorganizē vai jālīdzdarbojas sociālajās kampaņās, kultūrvietā jānodrošina veģetāriešu un vegānu ēdienu izvēles un bezmaksas ūdens, jāsekmē drošības pasākumi (*Vilniaus naktinis biuras*, 2023). Kritēriji sastādīti ar mērķi veicināt drošu un patīkamu kultūrvieta vidi tās apmeklētājiem. Viļņas pieredze apliecina, ka šāda veida atbalsta programmas palīdz ne tikai esošo alternatīvo kultūrvieta saglabāšanai, bet arī jaunu vietu attīstībai (*Made in Vilnius*, 2024). Rīgā arī ir izskanējusi nepieciešamība pēc līdzīgiem atbalsta pasākumiem alternatīvo kultūrvieta daudzveidības saglabāšanai, it īpaši pēc vairāku kultūrvieta slēgšanas “Covid-19” pandēmijas un citu ekonomisko un politisko izaicinājumu dēļ (Enģelis, 2022). Diemžēl politiskās gribas trūkuma dēļ atbalsta pasākumi vēl nav ieviesti.

ALTERNATĪVO KULTŪRVIETA ATTĪSTĪBAS IZAICINĀJUMI JAUNĀS ATTĪSTĪBASTERITORIJĀS

Attīstot teritoriju, investorus un privātos uzņēmējus galvenokārt motivē pēc iespējas lielāka investīciju atdeve, kas mēdz negatīvi ietekmēt gala projekta izskatu. Ir tipiski attīstības gaitā censties pēc iespējas palielināt apbūves intensitāti, upurējot publisko ārtelpu un ceļot lielākas, funkcionāli specializētas ēkas (Bentley, 1999).

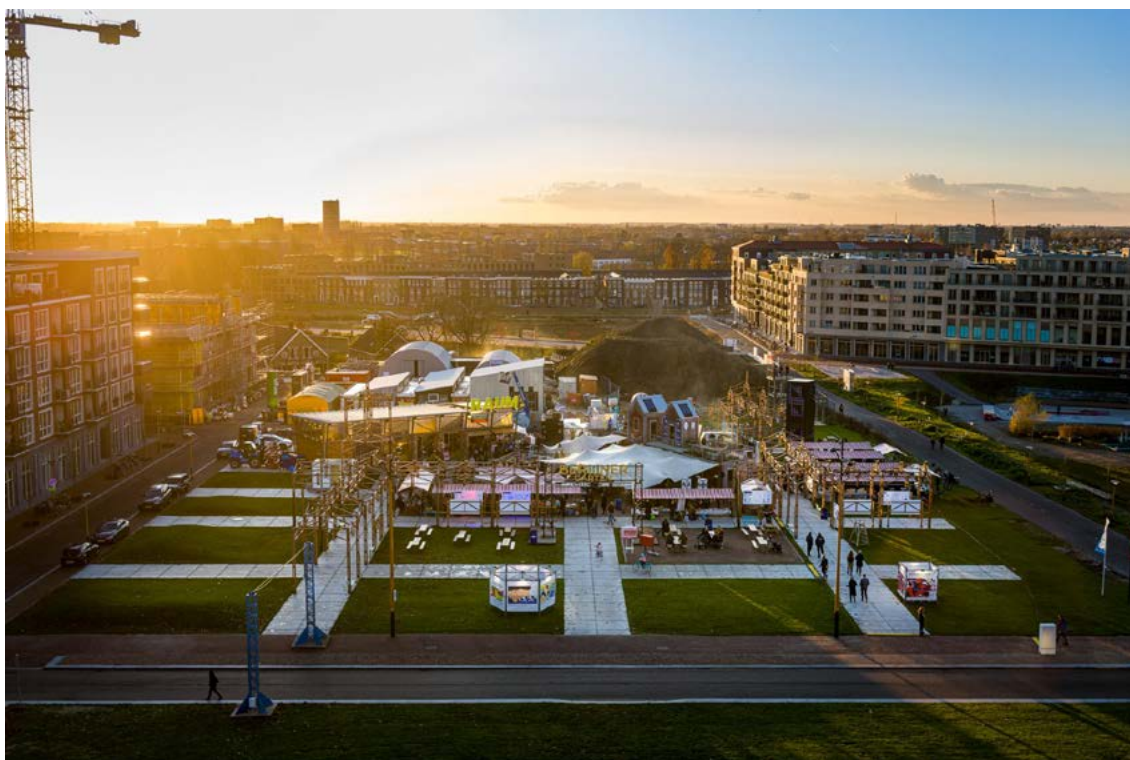
Piemēram, “Hosoya Schaefer” arhitektu biroja izstrādātajā “Rīga Waterfront” attīstības plānā vēstures saglabāšana ir minēta kā viens no izvirzītajiem mērķiem, tomēr visā plašajā attīstāmajā teritorijā ir norādītas tikai 6 ēkas, kuras paredzēts saglabāt (tikai 1 teritorijas dienvidu daļā), būtiski pārbūvējot (Rīgas valstspilsētas pašvaldības Pilsētas attīstības departaments, 2024). Kā viena no pirmajām alternatīvajām kultūrvietām Andrejsalu 2025. gada sākumā bija spiesta pamest pasākumu organizēšanas vieta “Noliktava No3” (“Pancars”) (Pancars, 2024). Šī pasākumu vieta vairāk nekā 12 gadus darbojās 1900. gadā celtā ēkā, pēc kuras zaudēšanas īpašnieki pārvācās uz līdzīgu vēsturisku angāra tipa ēku Akmeņu ielā. Arī atlikušās esošās kultūrvieta Andrejsalas attīstības vīzija paredz nojaukt, vietā būvējot salīdzinoši vienveidīgus kvartālus, kuros bez būtiska atbalsta un aktīviem pielāgošanas pasākumiem pastāv ļoti maza iespēja izveidoties līdzīgai funkciju daudzveidībai. Pašlaik attīstītājiem nav publisku plānu par šādiem atbalsta mehānismiem. Šādos gadījumos jāapsver dažādi veidi, kā izmantot publiskā sektora pārraudzību, lai teritoriju attīstībā censtos atrast balansu starp īstermiņa peļņu un ilgtermiņa sabiedrības labumu.

Amerikāņu sociologs Ričards Senets kritizē jaunās attīstības teritorijas pārmērīgo funkciju noteikšanas dēļ, kas ierobežo neplānotās aktivitātes, kultūras izpausmes un sociālo mijiedarbību. Viņaprāt, pilsētvidē jāveido elastīga un pielāgojama nepārtrauktām pārmaiņām un bez iepriekš noteiktas funkcijas (Sendra & Sennet, 2020). Šeit pastāv pretruna – kā projektēt teritoriju pēc Seneta principiem, ja teritorijas plānošanas būtība ir attīstīt noteiktu funkciju?

“BERLIJNPLEIN” ALTERNATĪVĀS KULTŪRVIETAS ATTĪSTĪBAS GADĪJUMA IZPĒTE

Utrehtas Leidsche Rijn apkaimē tapušo “Berlijnplein” kultūras kvartāls iemieso vairākas Seneta idejas. Leidsche Rijn apkaimes centrs tapa Nīderlandes pilsētas Utrehtas nomalē, galvenokārt gar pilsētas galveno apvedceļu un pat virs tā, šoseju ieliekot tunelī. Vēsturiskās apbūves trūkums šajā primāri dzīvojamajā apkaimē šķietami varētu ierobežot jebkādu potenciālo kultūrvietu un citu funkciju attīstību. Tomēr šeit tapa viena no pilsētas ikoniskākajām kultūrvietām, kas turpina nepārtraukti attīstīties, katru gadu pulcējot vairākus desmitus tūkstošus apmeklētāju uz dažādiem apkaimes un nacionālā līmeņa kultūras pasākumiem (Gemeente Utrecht, 2021).

mākslas instalācijām, kultūras pasākumiem un platforma iedzīvotāju līdzdalībai (Raum Utrecht, 2024). “RAUM” fonda galvenā ambīcija, kā norādīts tās nosaukumā (“telpa” no vācu valodas) bija kalpot kā jaunas kultūrtelpas katalizatoram. “Sākot ar šo sākotnējo attīstību un mijiedarbību”, raksta arhitekts Pablo Sendra, “cilvēki var būt labāk sagatavoti, lai izveidotu dažādas apmaiņas, izmantošanas un kolektīvas publiskās telpas pārvaldības formas” (Sendra & Sennet, 2020). “RAUM” fonds attīstīja plašu kultūras programmu, radot interesi un pieprasījumu citu kultūrvietu un radošo nozaru attīstībai. Kopš tā laika “Berlijnplein” ir apmetušies 20 jauni partneri, paplašinot teritorijas funkcionālo klāstu ar jaunām pulcēšanās, kultūras, kopstrādes, ēdināšanas, izstāžu un citu radošo industriju telpām. Sākotnējās kultūrvietas sāka savu darbu pagaidu būvēs, soli pa solim attīstot tās savām vajadzībām, lai radītu skaidru ideju patstāvīgo būvju attīstībai, kas būtu vairāk pielāgotas to

1. attēls. Berlijnplein teritorija (Berlijnplein, n. d.)

Senets uzskata, ka, attīstot teritoriju, ir svarīgi projektēt pagaidu atvērtas būvēs, respektējot nākotnes funkciju nenoteiktību un nodrošinot pielāgošanu jaunām vajadzībām (Sendra & Sennet, 2020). Līdzīgā veidā 2017. gada sākumā “Berlijnplein” teritorijā pagaidu būvē apmetās “RAUM” fonds – daudzfunkcionāla alternatīvā kultūrvietā, kas vēlprojām kalpo kā socializēšanās vieta, kultūrbārs, kultūrkafejnica, telpa

funkcijām (Klap, 2021). Adaptīvā kultūras kvartāla plānošana sākās 2021. gadā un to pirmās kārtas plānots atklāt jau 2025. gada vidū (Raum Utrecht, 2024). “Berlijnplein” kultūras kvartāla attīstība iemieso Seneta ideju par nepabeigtu formu, kas tai ļauj turpināt mainīties, pielāgojoties cilvēku mijiedarbībai ar apkārtējo vidi, tajā notiekošām aktivitātēm. Šāda veida attīstībai ir nepieciešama tālredzīga pašvaldības darbība,

strādājot kopā ar vietējiem iedzīvotājiem, kultūras industriju, nevalstisko sektoru, uzņēmējiem un citām iesaistītājām pusēm, lai organiski attīstītu teritoriju. Teritorijas organiskai attīstībai ir nepieciešama nepārtraukta iedzīvotāju un citu iesaistīto pušu atgriezeniskā saite, lai izvērtētu attīstības panākumus, un gan Sendra, gan “RAUM” fonds ir norādījis iedzīvotāju līdzdalību kā vienu no vissvarīgākajiem nosacījumiem teritorijas attīstībai.

PRIEKŠLIKUMI KULTŪRVIETU POTENCIĀLA ATTĪSTĪBAI

Galvenie alternatīvo kultūrvietu attīstības veicināšanas priekšnosacījumi ir saistīti ar apkārtējās pilsētvides un pilsētas politikas rīcību kopumu, kas veicina kultūrvietu attīstību un to spēju radīt un uzturēt pieprasījumu. Atšķirībā no labi atpazīstamām veikalu un restorānu ķēdēm vai citiem salīdzinoši pašpietiekamiem uzņēmumiem, alternatīvām kultūrvietām sākotnēji nav viegli iekarot cilvēku uzticību un nodrošināt garantētus ienākumus. Ieteikumi lielākam kultūrvietu veidošanās potenciālam:

Veidot starpkvartālu savienojumus. Izprotot blīvu gājēju savienojumu svarīgumu, teritoriju attīstītāji bieži tos veido pēc savas iniciatīvas, piemēram topošā “Radošā rūpnīca Veldze” teritorijā, kas, kā vienu no priekšrocībām potenciāliem īrniekiem, reklamē “rosīgu ieliņu starp Matīsa un Bruņinieku ielām” (Radošā rūpnīca Veldze, 2025). Pašvaldībai aktīvāk jāveicina sadarbība ar zemesgabalu īpašniekiem, ja saredzamā nākotnē ir vēlēšanās attīstīt vismaz attīstības plānos noteiktos gājēju savienojumus. Jāpievēršas arī vietām, kur ar pašvaldībai piederošajiem zemesgabaliem būtu iespējams ieviest jaunus gājēju savienojumus un uzlabot esošos, piemēram, ap Vidzemes tirgu vai Vesetas ielas turpinājumā.

Sekmēt domāšanas maiņu par vēsturisko apbūvi kā nozīmīgu funkcionālās daudzveidības, tai skaitā alternatīvo kultūrvietu inkubatoru. Nepārdomāta vēsturiskās apbūves iznīcināšana, kā to var novērot, piemēram, Andrejsalā, radītu lielas platības ar ierobežotu iespēju alternatīvu kultūrvietu attīstībai. Būtu nepieciešams liela mēroga teritoriju detālplānojumos noteikt konkrētas vēsturiskās apbūves saglabāšanu kā papildus nosacījumu.

Attīstīt daudzfunkcionālu pilsētvidi, lai nodrošinātu alternatīvām kultūrvietām nepieciešamo dažādu sabiedrības grupu līdzāspastāvēšanu. Vēlams pakāpeniski palielināt funkciju, tostarp dzīvojamās funkcijas blīvumu, tā rosinot arī pieprasījumu alternatīvām kultūrvietām. Ir svarīgi skatīt jaunas attīstības ieceres, kas palielina apkārtējās funkcionālo un iedzīvotāju blīvumu arī kā iespēju pastiprināt apkārtējās teritorijas potenciālu alternatīvo kultūrvietu attīstībai, kas var nemaz neprast lielu finansējumu.

Citu pilsētu prakse norāda uz vajadzību pašvaldībai attīstīt skaidru un tālredzīgu kultūrvietu pārvaldības modeli. Līdzīgi Viļņas, Londonas un citu pilsētu piemēriem jāveido pašvaldības institūcija, kas īstenotu vairākus procesus, tai skaitā:

“Pārmaiņu aģenta” lomu ar uzdevumu mediēt iedzīvotājiem, nevalstiskajām organizācijām, uzņēmējiem un attīstītājiem, un citām iesaistītajām pusēm, lai censtos atrast kopsaucēju;

Izcelt unikālas alternatīvās kultūrvietas, kultūrvietas, kas līdzdarbojas sociālajās kampaņās, ir ieviesušas drošības un citus labās prakses pasākumus;

Finansiālā atbalsta programmas īstenošana alternatīvām kultūrvietām īres segšanai, skatīšanas izolācijai un citiem pasākumiem ar mērķi stimulēt plašāku kultūrvietu daudzveidību.

Utrehtas “Berlijnplein” kultūras kvartāls apliecina nepieciešamību pēc tālredzīgas plānošanas, kas saskata vērtību kultūrvietu attīstībā. Attīstot liela mēroga daudzfunkcionālas teritorijas, ir svarīgi stimulēt vietrades procesu, dodot iespēju iedzīvotājiem, māksliniekiem un uzņēmējiem attīstīt jaunu, noturīgu radošo vidi, attīstot teritorijas tēlu un uzlabojot apkārtējo iedzīvotāju labbūtību.

SECINĀJUMI

Pētījuma mērķis bija identificēt alternatīvo kultūrvietu attīstības priekšnosacījumus, izvirzīt priekšlikumus, kā veicināt to plašāku ģeogrāfisko pieejamību. Caur literatūras analīzi un vairāku pilsētu labās prakses piemēru apkopošanu, izvirzot vairākus priekšlikumus, mērķis tika īstenots.

Liela daļa no pētījumā aprakstītajām kultūrvietām – no pāris domubiedru atdzīvinātām

pamestām telpām Rīgā līdz “Berlijnplein” kultūras kvartālam – ir salīdzinoši jauni vie-trades projekti, kuros viens no aktuālākajiem jautājumiem paliek to neskaidrā nākotne, iespēja rast balansu starp sociālajām un komerciālajām interesēm un nodrošināt, ka kultūrvietā saglabā tās alternatīvo raksturu.

Pētījumā tika apskatīti pilsētībūvnieciskie un publiskās pārvaldības priekšnosacījumi, kas veido tikai mazu daļu no visiem potenciāliem faktoriem alternatīvo kultūrvietu attīstībā. 21. gadsimta sākumā neradās būtiskas izmaiņas Rīgas vēsturiskā centra struktūrā vai pašvaldības pārvaldībā, kas izskaidrotu straujo alternatīvo kultūrvietu attīstību. Lai iegūtu visaptverošu izpratni par alternatīvo kultūrvietu attīstību, ir svarīgi aplūkot kulturālos, sociālekonomiskos, politiskos un citus aspektus, kas, iespējams, atsevišķos gadījumos ieņem būtiskāku lomu.

Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King, I., Angel, S. (1977). *A pattern language: towns, buildings, construction*. Ņujorka: Oxford University press

Bentley, I. (1999). Profit and Place. No: *The Urban Design Reader: Second edition*. Ed. Larice M. un Macdonald E. Londona: Routledge, 459–474.

Berlijnplein. In *Leidsche Rijn, there's room for new ideas*. Iegūts no: <https://berlijnpleinutrecht.nl/leidsche-rijn/> [sk.28.04.2025.].

Engelis, M. (04.2025). Vakara un nakts laika pārvaldība Rīgā un pasaulē. No: *Latvijas Arhitektūra, burtnīca nr. 177 (2). Rīga – metropole?* Ed. Lejnīeks J. Rīga: Lilita, 26–31.

Engelis, M. (29.10.2022). *Vai Rīga bez «Kaņepes», «Čomska» un «Aptiekas» ir Rīga? Kā nosargāt laikmetīgās kultūrvietas*. Iegūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/vai-ri-ga-bez-kanepes-comska-un-apteikas-ir-ri-ga-ka-nosargat-laikmetigas-kulturvietas.a479718/> [sk.24.04.2025.].

Gemeente Utrecht. (2021). *Cultuur bouwt aan de Toekomst van de Stad: Ontwikkelpplan Berlijnplein*. Utrehta: Gemeente Utrecht

Drazdovska, I. (05.07.2024). *Iezīmē fon Stricka villas iespējamo nākotni*. Iegūts no: <https://www.delfi.lv/business/55159262/nekustamais-ipasums/120032389/iezime-fon-stricka-villas-iespejamo-nakotni> [sk.17.04.2025.].

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Ņujorka: Vintage Books

Klap, P. (2021). *De toekomst van de stad: Ontwikkelkader Berlijnplein*. Utrehta: Gemeente Utrecht

Made in Vilnius. (17.09.2024). *The first cultural bar – danykla – was opened in Vilnius*. Iegūts no: <https://madeinvilnius.lt/en/food/in-a-new-place/the-first-cultural-bar-Danykla-was-opened-in-Vilnius/> [sk.27.04.2025.].

Meisenzahl, M. (01.04.2020). *Starting in a garage is crucial to the origin story of many Silicon Valley entrepreneurs. Here are the modest beginnings of 5 tech companies worth billions today*. Iegūts no: <https://www.businessinsider.com/goog->

[le-apple-hp-microsoft-amazon-started-in-garages-photos-2019-12](https://www.businessinsider.com/goog-) [sk.17.04.2025.].

Pancars. (28.08.2024). *PANCARS RĪGA MEKLĒ JAUNAS MĀ-JAS* [ieraksts sociālajā tīklā Facebook]. Iegūts no: https://www.instagram.com/p/C_NtTMai8S9/?img_index=1 [sk.17.04.2025.].

Radošā rūpnīca Veldze. (23.01.2025). *Meklē telpu?* [ieraksts sociālajā tīklā Facebook]. Iegūts no: https://www.facebook.com/permalinkhttps://x.com/A_Reizenbergs/with_replies.php?story_fbid=pfbid06RRRu7rusZXTGK-GNdtFGnzJZnHvLoN6TJ1w46hX81SwLgN8efXUj34UKMSx-2CBZSl&id=61565193574825 [sk.24.04.2025.].

Raum Utrecht. (2024). *MEERJARENBELEIDSPLAN 2025-2028: RAUM: RUIMTE VOOR VERBINDING*. Iegūts no: <https://storage.raumutrecht.nl/file/2159d7636cb06dfb69d5fba572af6cc3cae552cd74b8e8c5cbda1dc0f92032e1.pdf> [sk.24.04.2025.].

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Pilsētas attīstības departaments. (27.09.2023). *APKAIMJU CENTRU ATTĪSTĪBAS PLĀNS 2024.-2028. GADAM*. Iegūts no: https://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2023/09/Apkaimju-centru-attistibas-plans-2024.-2028.gadam_.pdf [sk.27.04.2025.].

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Pilsētas attīstības departaments. (15.08.2024). *Paplašinātā pilsētībūvniecības padomes sēde*

Sendra, P., Sennet, R. (2020). *Designing Disorder: Experiments and Disruptions in the City*. Londona: Verso Books

Sound Diplomacy. (2019). *THE MUSIC CITIES MANUAL: YOUR COMPREHENSIVE GUIDE TO BUILDING MUSIC CITIES*. Londona: Sound Diplomacy

Vilniaus naktinis biuras. (2023). *Apie mus*. Iegūts no: <https://vnb.lt/apie-mus/> [sk.27.04.2025.].

Zukin, S. (2010). *Naked City: The Death and Life of Authentic Urban Places*. Ņujorka: Oxford University Press.